

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.329

9 de maig del 2017

SUMARI

- 1 Joan Bosch ► Un tast de català d'Elna (6). Les partícules afirmatives
- 2 Jordi Badia i Pujol ► Fes bondat i creu, que et faran hereu
- 3 Eugeni S. Reig ► Usos inadequats del verb 'donar'
- 4 Alexandre Ordaz ► Una recuperació poc magnànima
- 5 Albert Pla Nualart ► ¿L'has vist o l'has vista, la meva germana?
- 6 Pau Vidal ► 6 a 1 al pati de l'IEC
- 7 Gabriel Bibiloni ► Sigut
- 8 Josep Lacreu ► L'artista i l'artista fallers
- 9 Pere Ortís ► Adverbis pronominals
- 10 Presentació a Andorra del llibre 'Un pam de llengua', fruit de la col·laboració entre el CCC i InfoMigjorn
- 11 Enllaços i convocatòries

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Les partícules afirmatives

Un tast de català d'Elna (6)

Joan Bosch

En el català septentrional tenim fins a tres partícules afirmatives distintes. Aquí veurem quines són i en quines condicions es fan servir:

- 1) La partícula afirmativa que els rossellonesos tenen en comú amb els altres territoris de parla catalana és «sí», que deriva del llatí «sic»:

—*Demà, m'ajudaràs a desfemar la porcigola?*

—*Sí.*

- 2) Ara, «sí» no és la partícula afirmativa que els rossellonesos fan servir amb més freqüència. La que sentireu en permanència en les converses dialectals és «hò», una partícula arcaica que deriva del llatí «hoc» i que s'ha conservat en les terres rossellonenques mercès a la influència occitana, perquè correspon a la versió catalana de la paraula «òc», que és la manera de dir «sí» en occità. L'escriurem «hò» per recordar la seua etimologia i distingir-la de la conjunció disjuntiva «o» i del pronom neutre «ho»:

—*Que tenes fred?*

—*Hò. Tinc els peus gelats!*

- 3) Aquesta partícula existia en els parlars ancestrals del sud de l'Albera i s'ha mantingut en el català modern dissimulada dins la paraula «oi», resultat de la contracció de «hò» amb la conjunció copulativa «i».
- 4) Remarquem també que la partícula «hò» representa la confirmació d'una frase sencera. És una partícula independent que no admet gaires combinacions amb altres paraules. Les poques combinacions que hem sentit a Elna són: «Hò hò», «I hò», «Ai hò», «Mes hò», «Hò i tal», «Això hò».

- 5) Fem servir la reduplicació «Hò hò» quan volem tranquil·litzar el nostre interlocutor i fer-li comprendre que pot comptar amb la nostra ajuda:

—*Amb la pluja, la porta del paller me s'és emboteïda. Me la podries obrir?*

—*Hò hò. Te facis pas mala sang.*

- 6) Responem «I hò» quan volem fer comprendre al nostre interlocutor que les coses són com són i que no les podem canviar:

—*Me sembla que demà plourà tot lo sant dia!*

—*I hò. Podrem pas anar a passejar!*

- 7) Responem «Ai hò» quan volem expressar la nostra compassió:
- Ho sabes que el seu home l'ha deixada?*
—*Ai hò, pobra dona! Ara se troba tota sola amb dos mainatges a la trossa!*
- 8) Responem «Mes hò» quan volem aclarir un dubte i tranquil·litzar el nostre interlocutor:
- Me podràs adobar la bicicleta? Mira que en tinc de menester!*
—*Mes hò, dona! Trefugeixis pas per tan poca cosa!*
- 9) Responem «hò i tal» quan donem tota la raó al nostre interlocutor:
- Fes pler an en Bertran, t'ho tornarà tot cagant!*
—*Hò i tal!*
- 10) Fem servir «Això hò» per posar en relleu un fet sorprenent:
- Això hò que m'ho esperavi pas!*
- 11) Per acabar, remarquem que el camp semàntic de la partícula «hò» és més restringit que el de la partícula «sí»:
- 12) La partícula «hò» és la partícula afirmativa del tutejament. En el cas del tractament de vós i de vostè cal, imperativament, fer servir la partícula «sí»:
- Vostè vindrà demà?*
—*Sí. L'acompanyaré amb molt de gust...*
- 13) A una frase interrogativa que conté una partícula negativa, no hi podem respondre amb la partícula «hò»:
- Mare meua! Que coneixes pas Barcelona?*
—*Sí. L'any passat hi vaig anar de vacances. M'hi vaig estar dues setmanes...*
- 14) Amb la partícula «hò» no podem contradir el nostre interlocutor:
- Ho farà pas perquè és massa feina i poc benefici.*
—*Sí. Ho farà perquè ten una voluntat de ferro i mai s'ha deixat regir pels sous.*
- 15) La partícula «hò» no funciona en el discurs indirecte:
- Li ho vaig demanar la setmana passada i me va respondre que sí.*
- 16) Tampoc no funciona com a substantiu:
- Ell mateix va declarar que era un sí provisorí.*

17) Al costat de la partícula «hò» i de manera més marginal, també tenim la partícula «hí», una partícula arcaica que deriva del llatí «hic» i que pronunciem de manera volgutament allargada i insistent «iii». L'escriurem «hí» per recordar la seua etimologia i distingir-la de la conjunció copulativa «i» i del pronom neutre «hi»:

—*Que tenes fred?*

—*Hí. Tinc els peus gelats!*

Glossari

desfemar	treure el fems (forma arcaica singular amb una 's' al Rosselló)
porcigola	corral de porcs
emboteir	embotir
mainatge a la trossa	criatura de bolquers
trefugir	neguitejar

2 Fes bondat i creu, que et faran hereu

Jordi Badia i Pujol @jbadia16

Blog *El clot de les Ànimes*, 03/03/2017

<http://blocs.mesvilaweb.cat/jbadia/2017/03/03/fes-bondat-i-creu-que-et-faran-lhereu/>

Tothom sap què vol dir **fer bondat**. Però el cas és que a molta gent li sembla una expressió vella, de les d'abans, i es resisteix a fer-la servir. Em fa l'efecte que si pensem això ens equivoquem, perquè d'aquesta manera empobrim la llengua. Per tant, no ens estiguem de dir als nostres fills: *Ja cal que facis bondat a col·legi, i ves que no t'hagin de renyar*. Que no ens passi que, de tan moderns que volem ser, vingui un moment que ni parlem bé ni eduquem com cal.

D'expressions amb el verb **fer** n'hi ha tantes que avui no podrem fer-ne sinó un tast. Primer de tot, unes quantes observacions. Per exemple, que quan vulguem dir 'simular' no hauríem d'emprar **fer-se*, sinó **fer**: *No facis l'adormit, que ja sé que estàs despert* (i no pas: **No et facis l'adormit*). *Quan no vol sentir una cosa fa el sord* (i no: **es fa el sord*). Igualment, amb el significat de 'presumir' hem de dir **fer** i no pas **fer-se*: *No vulguis fer el valent, que no ho podràs portar* (i no pas: **No et vulguis fer el valent*).

Hi ha una construcció amb **fer** que no hauríem de deixar perdre: **fer de mal** (amb el significat de 'ésser difícil de'), o bé **fer de bon** ('ésser fàcil de'). Per exemple: *No sé pas què dir-te, això fa de mal aconsellar. Fa de mal preveure com serà la temporada de bolets, enguany. És un llibre entenedor, que fa de bon llegir.*

Hi ha moltes expressions amb el verb **fer** que corren el risc de desaparèixer perquè són sinònimes de verbs més usats i, a més, perquè en castellà no es diuen. Anoteu, per exemple, aquestes: **fer nosa** ('molestar'), **fer servir** ('utilitzar'), **fer via** ('anar de pressa'), **fer cap** ('adreçar-se'), **fer l'efecte** ('semblar')... Heus ací un parell de frases per a recordar-les: *Em fa l'efecte que hi faig nosa, aquí, perquè no sé fer servir aquestes màquines. Si vull fer cap al casal d'avis abans no tanquin, ja cal que faci via.*

Per acabar, tinguem en compte que, a diferència del castellà, nosaltres solem **fer** en comptes de *donar*. Per això hem de dir **fer un petó**, **fer una abraçada** i **fer un pas** (en comptes de **donar un petó*, **donar una abraçada* i **donar un pas*). Aquest ús de **fer** en lloc de *donar*, n'hi ha que l'atribueixen al nostre caràcter presumptament garrepa (per això **no donem** res), però m'estimo més de pensar que, simplement, és que som feiners (per això sempre **volem fer**).

Aquest article fou publicat a la revista Mes a mes de Callús el novembre del 2010

3 Usos inadequats del verb 'donar'

Eugeni S. Reig

<http://catalallengua.blogspot.com.es/2014/04/usos-inadequats-del-verb-donar.html>

El valencians tenim locucions formades amb el verb *donar* totalment genuïnes com ara: donar a beure, donar a conèixer, donar a menjar, donar a tastar, donar ajuda, donar consell, donar corda, donar exemple, donar faena, donar fi, donar idees, donar l'absolució, donar l'enhorabona, donar la benvinguda, donar la comunió, donar la mà, donar la raó, donar les gràcies, donar ocasió, donar pas, donar permís, donar què dir, donar quefer, donar raó, donar remei, donar una lliçó o donar una sorpresa. Per desgràcia, actualment, per influència del castellà, acostumem a formar amb el verb *donar* locucions que en valencià s'han fet sempre amb altres verbs. En pose alguns exemples. A l'esquerra pose

la locució formada, per influència del castellà, amb *donar*, i a la dreta la forma tradicional valenciana que hem d'intentar conservar i potenciar.

*donar el sol / pegar el sol

*donar ganes de plorar / fer ganes de plorar

*donar goig / fer goig

*donar igual / ser igual, tindre igual

*donar l'esquena / girar l'esquena

*donar la impressió / fer la impressió

*donar la volta (a alguna cosa) / capgirar, posar de cap per avall

*donar la volta al món / fer (o pegar) la volta al món

*donar llàstima / fer llàstima

*donar mitja volta / pegar mitja volta

*donar palmes / fer palmes

*donar por / fer por

*donar un abraç (o una abraçada) / fer (o pegar) un abraç (o una abraçada)

*donar un bes (o una besada) / pegar un bes (o una besada)

*donar un bot / pegar un bot

*donar un xiulit / fer un xiulit, xiular

*donar una galtada / pegar una galtada

*donar una volta (o un passeig, o una passejada) / fer (o pegar) una volta (o un passeig, o una passejada)

*donar-se pressa / afanyar-se

*donar-se un bany / banyar-se, prendre el bany

Algunes expressions, com ara *donar una conferència*, *donar una festa*, *donar un ball*, *donar un dinar*, *donar un recital* o *donar classe*, es poden admetre amb *donar*, però és més genuí construir-les amb *fer*.

La locució *donar la llanda* amb el significat de 'importunar algú a algú altre de manera insistent i reiterativa' és un calc del castellà *dar la lata* però està molt arrelada en els parlars valencians. Considere que es pot admetre, però fóra

millor usar *incomodar*, *molestar*, *fer la guitza*, *fer la pruna* o *fer la punyeta*. Repertori tradicional, en tenim.

A més de *fer llàstima* també podem dir *fer pena*, però de cap manera –amb eixe significat– *donar pena*. La darrera expressió existeix en valencià i s'ha usat molt i encara s'emptra, però té un significat completament diferent. *Donar pena* significa 'impedir o dificultar de fer una cosa determinada' i equival a 'molestar', 'fer nosa'.

4 Una recuperació poc magnànima

Alexandre Ordaz

Las Provincias, 01/05/2017

<http://www.lasprovincias.es/comunitat/opinion/201705/02/recuperacio-magnanima-20170501234407-v.html>

Veig gent compartint en les xàrcies socials i fent m'agrada a la notícia “El Magnànim recupera la *Revista Valenciana de Filologia* i nomena director a Vicent J. Escartí”, una nota de premsa de la web de la Diputació. Bé, a priori és un titular que pareix innocent i positiu al lector. Ben mirat, no diu res de roïn: sempre està bé publicar estudis sobre la llengua i la literatura dels valencians i, a més, Vicent Escartí és una persona que, pel que he pogut comprovar com a alumne seu en la carrera, té molts coneixements literaris (ignore si també lingüístics, ja que a mi em donava literatura). En eixe sentit, l'editorial de la Diputació fa bé confiant en algú com ell o com Rafa Roca (també vinculat a l'estudi de la literatura). Fins ací, res a objectar (o, com a molt, podem sospitar que no parlaran massa de llengua, que sol ser un terreny més pantanós que la literatura). Ara bé, el que pocs coneixen és la intrahistòria que s'amaga darrere d'esta notícia aparentment tan bona.

Des de l'any 2011, l'associació Taula de Filologia Valenciana, de la qual sóc membre fundador, ha elaborat la revista *Aula de Lletres Valencianes*, amb el subtítol *Revista Valenciana de Filologia*, que arreplega treballs d'investigació sobre didàctica de la llengua i la literatura, el model lingüístic i l'ús del valencià en general. I la Institució Alfons el Magnànim (l'editorial de la Diputació) ha anat publicant puntualment un número cada any (2011-2015). Bé, puntualment fins a l'arribada del canvi polític a la Diputació i, consegüentment, al Magnànim, dirigit ara pel sociòleg Vicent Flor (Compromís). Sí, curiosament ha sigut l'arribada al poder del valencianisme polític d'esquerres el que ha parat la publicació de dos

altres números (2016 i 2017, que estaven i estan preparats) d'una revista dedicada a estudiar i difondre el valencià. ¿O és que no és curiós? O irònic...

I bé, el títol i el subtítol d'eixa revista, ja amb cinc números, fan referència, respectivament, a dos publicacions històriques que l'han precedida: *Taula de Lletres Valencianes* (1927-1930) i, paraula per paraula, *Revista Valenciana de Filologia* (1951-1981). Llavors, ¿es pot dir, com diu la nota de premsa de la Diputació, que el Magnànim recupera ara la revista fundada en 1951, quan des del 2011 ha estat publicant-ne una exactament amb eixe subtítol (amb la finalitat òbvia de recuperar l'antiga) i amb el mateix objecte d'estudi? Més encara: ¿és fidel a la realitat, just i proporcionat amb la faena que ha fet durant estos anys Taula de Filologia Valenciana (i amb la del mateix Magnànim) posar fi a la nostra col.laboració amb una nota que parla d'eixa suposada recuperació i del nou director nomenat i que no dedica ni una sola paraula a l'etapa 2011-2015, fent creure que no ha existit mai? Que siga el lector qui responga les preguntes.

Diu la nota de premsa: "un destacat nombre de filòlegs, estudiosos i professionals de diverses universitats valencianes i europees conformaran el consell de redacció i el comité científic de la revista". Bé, com fins ara, ¿no? "Pretén oferir una sèrie d'estudis rigorosos." Bé, com fins ara, ¿no? "L'objectiu és fer una revista del segle XXI alhora que recuperar el prestigi de la revista històrica." Bé, com fins ara, ¿no? ¿O serà que volen dir-nos que tot això fins ara no estava passant? I això ¿com és? ¿O serà que no agrada a tots la manera com, des de Taula de Filologia Valenciana, hem portat la publicació? Pel que he pogut saber, no els apanya, per exemple, el fet que, en *Aula de Lletres Valencianes*, han cohabitat (en harmonia, per cert) diverses sensibilitats sobre les maneres d'ensenyar, usar i fomentar el valencià, manifestades sempre a través d'estudis científics, rigorosos i constructius i, naturalment, amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua com a referent normatiu.

Vivim en una societat (la valenciana) poc acostumada a les experiències de pluralitat real i sincera, i això es nota en la classe política. Com a reacció davant d'experiències com la d'*Aula de Lletres Valencianes*, hi ha qui arrufa el nas i només concep donar (que, en la pràctica, és imposar) una visió uniforme i única, plana i monolítica. En eixe sentit, cal dir que el Magnànim de l'era política anterior (fins al 2015) va donar-nos una llibertat total. I ara... açò. Jo pense que cabia esperar una comprensió o una sensibilitat especial per part d'una persona amb la trajectòria de Vicent Flor (abans de formar part del Bloc i de Compromís, va dirigir les joventuts d'UV i, per tant, deu tindre una perspectiva favorable

a la convivència –o no–). En canvi, ens presentava unes exigències que, per principis, no podíem acceptar: canvis imposats en matèria de persones, d'òrgans i, consegüentment, de continguts. Per no haver cedit en tot, ara el resultat és que no hem existit mai. Però hem existit, existim i existirem; o, com a mínim, la nostra manera d'entendre la dedicació al valencià (plural, oberta, social i constructiva) seguirà existint.

Hi haurà qui dirà: qui paga, mana. I tindrà raó. Efectivament, amb els diners públics, el poder polític fa el que creu oportú, i ahí entren interessos, pactes, afinitats ideològiques (parlem ara sobretot d'ideologia lingüística), amiguismes/enemiguismes i altres manies varies. Res de nou. ¿Com s'explica si no que, de sobte, unes entitats favorables al valencià estiguen immerses en una edat d'or i posant a tort i a dret el logotip de la Generalitat i que unes altres amb el mateix fi (més apartidistes que les primeres, i potser eixe és el problema) veguen desaparèixer el poc de tracte que fins ara tenien amb les institucions? S'afavorix a uns i s'ignora a uns altres en funció de qui ocupa la poltrona; però, deixant a banda les males pràctiques polítiques i la dualitat (tan indissoluble com insuportable) que molts volen inocular en qualsevol aspecte de la realitat valenciana, l'actual Magnànim tenia l'oportunitat de fer honor al seu nom i ser magnànim amb *Aula de Lletres Valencianes – Revista de Filologia Valenciana*, d'actuar d'una manera no partidista, ni sectària ni dogmàtica, sinó al contrari (simplement mantenint el suport tímid de la seua etapa anterior), i l'ha desaproveitada. Una més per a la llarga llista d'ocasions perdudes en la història de la cultura valenciana.

En definitiva, s'obri una 'nova etapa' de la revista que no ha existit, o bé una nova revista que naix del cadàver d'una anterior, segons la perspectiva que adoptem. Els continguts d'*Aula de Lletres Valencianes* al llarg d'estos cinc anys han sigut molt treballats i argumentats, sempre dirigits al conjunt de la societat valenciana per convicció profunda, com poden comprovar els usuaris de les principals biblioteques valencianes. Esperem que mantindran el nivell i que la seua qualitat no siga substituïda per la grandesa d'unes quantes firmes i pels temes socialment poc transcendents. Sort i clarividència per als responsables de la "nova etapa", professors Escartí i Roca, independentment de si trobaran o no la magnanimitat d'aquells a qui correspon exercir-la, que això és una altra qüestió que tornarem a comprovar amb el temps.

5 ¿L'has vist o l'has vista, la meva germana?

Albert Pla Nualart

Ara, 11/03/2017

http://llegim.ara.cat/opinio/Lhas-lhas-vista-meva-germana_0_1757224317.html

Un recent article del lingüista valencià Eugeni S. Reig a la revista digital *InfoMigjorn* (["Una llengua més castellanitzada i més masculista"](#)) ha reobert un tema llargament debatut i explorat en les llengües romàniques i que il·lustra molt bé el rerefons ideològic que emmarca enceses polèmiques en la fixació de la normativa. Dit breument: Reig insta la normativa a deixar clar que quan no hem vist una dona o una pel·lícula cal escriure obligatòriament "No l'he vista" (i no és bo "No l'he vist"). Dit tècnicament, considera que la norma hauria de prescriure que el participi dels temps compostos ha de concordar sempre en català amb l'objecte directe (OD) de 3a persona quan és femení i és un pronom feble.

Crítica a la Gramàtica de l'IEC

Reig veu, doncs, críticament la posició que defensa la gramàtica de l'IEC (GLC), que es limita a dir (p. 492) que aquesta concordança es feia en llengua antiga i es fa en molts parlars actuals però "ha perdut terreny a favor de la construcció amb el participi invariable", tot i que "se sol mantenir en els registres formals". És a dir, que la GLC, seguint una tradició que arrenca en Fabra (a qui Reig també critica), tolera la no concordança. Per a Reig cal mantenir-la: 1) per diferenciar-se del castellà; 2) perquè visibilitza la dona; 3) perquè acostava la llengua als clàssics; 4) per respecte als parlants que la fan; i 5) perquè fa la llengua més clara i precisa.

L'enfrontament de Reig amb la GLC en aquest tema té rellevants similituds amb el que van protagonitzar Fabra i Antoni M. Alcover al I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) arran, justament, de la concordança del participi.

Per a mossèn Alcover, escriure "He vist les noies" en lloc de "He vistes les noies" era "una invasió violenta de la sintaxi castellana". Fixeu-vos que és un cas substancialment diferent: aquí l'OD no és un pronom feble sinó un sintagma ple posposat al participi. Però part dels arguments són idèntics: fer la concordança diferencia del castellà i acostava als clàssics i al que feien alguns parlants. Segons Alcover –a qui la visibilitat de la dona devia preocupar poc–, "l'estudi dels monuments escrits en tots els sigles, y fins y tot el llenguatge vivent de la major part del territori, demostra que la concordança és una llei interna del català".

Fabra va oposar-hi una esmena en què apuntava que la no concordança la podia explicar una evolució autònoma de la llengua: “Quan la combinació sintàctica verb-predicat (*he cantada*) passa a esser un temps (el perfet del verb *cantar*), llavors la flexió del participi tendeix a desaparèixer, és a dir, se tendeix a donar una forma *única* al temps compost («He cantat una cançó», «He cantat un cant»)”.

No cal dir que el parer de Fabra s’ha imposat i que avui ningú creu que sigui més correcte i genuí dir i escriure “He vista la noia” que “He vist la noia”. No passa el mateix amb “(A) la noia no l’he vist” i “(A) la noia no l’he vista”. En aquest segon cas sí que hi ha molts parlants que, tot i haver-se acostumat a sentir i llegir “l’he vist”, encara diuen “l’he vista” i els sembla més genuí, mentre que d’altres (també molts) diuen “l’he vist” i ho troben ben català.

Però això, retrocedint en el temps, també ha passat amb “He vista la noia”: uns parlants ho veien (i alguns encara ho veuen) més genuí i d’altres no. L’evolució d’una llengua no es produeix simultàniament en tots els dialectes i, sovint, afecta abans els constitutius que els perifèrics, sobretot si els perifèrics estan més aïllats. El problema del català és que quan aquesta evolució també acosta al castellà no és tan fàcil destriar-la de la interferència. I és un problema perquè, quan és evolució, si la norma la rebutja se sol crear una fractura entre la llengua normativa i la que es parla: una fractura desnormalitzadora. Què hauria passat si la norma hagués rebutjat el pas de l’article masculí *lo* a *el* (un pas que alguns dialectes no han fet i que acosta al castellà)?

Resistències contraproductives

Però per destriar evolució d’interferència cal obrir el focus i no deixar que l’essentialisme romàntic ens encegui. És el que fa Fabra quan constata que la concordança entre OD i participi –lluny de ser una llei interna (i, per tant, eterna) del català– es donava en origen en totes les llengües romàniques i que, a mesura que *he vista* passa de verb + predicat a temps verbal, tendeix a desaparèixer. Mirat així, negar-se a acceptar “He vist la noia” feia la llengua més anòmala.

Un bon gramàtic, i Fabra ho era, ha de saber quan un canvi respon a poderoses inèrcies internes, i és contraproductiu oposar-s’hi. Potser per això va començar veient obligatòria la concordança de “(A) la noia l’he vista” i va acabar només recomanant-la: perquè, al marge de la inevitable influència que hi pugui exercir el castellà, creia que no fer-la també respon a una inèrcia interna del català.

6 6 a 1 al pati de l'IEC

Pau Vidal @pauetvidal

VilaWeb, 14/03/2017

Per a la majoria de vosaltres dimecres de la setmana passada [08/03/17] va ser un veritable dimecres de passió. I per a mi també, no us enganyaré. Però l'endemà encara va ser millor: dijous de glòria. Perquè no passa cada dia que un fill teu (no oblideu que per a nosaltres els filòlegs les paraules són com els fills, ben bé com si les haguéssim parides) entri en una altra llengua, i per la porta gran. El dijous dia 9 les dues capçaleres més influents d'Itàlia, *La Repubblica* i la *Gazzetta dello Sport*, duïen una 'remuntada' com un a casa de pagès en portada. Gairebé em sentia com si el gol d'en Sergi Roberto l'hagués marcat jo. Una emoció d'aquelles que et dius que ara ja et pots morir. A falta d'infart, em vaig desmaiar una estona.

Impresa Barcellona, 6-1 al Psg: è "remuntada"
Ai quarti dopo il 4-0 subito all'andata. Il gol decisivo arriva al 95'

Però, com és llei de vida, després de la muntada ve la desinflada. La versió en línia del diccionari Treccani ens informa que tenen incorporat el terme en qüestió des de l'any 2013, tres anys després de la famosa semifinal en què tot Itàlia sospirava perquè el Barça eliminés l'Inter de la Champions. Les samarretes amb què els jugadors van saltar a la gespa ('Ens hi deixarem la pell. Tots al Camp Nou per la remuntada') i la solidaritat interregional contra els milanesos rics i antipàtics li van obrir de bat a bat les portes d'un dels portals més consultats del país. Encara desbordat per l'emoció, vaig fer el que no hauria d'haver fet mai: consultar el DIEC. Només volia saber des de quan estava registrada; pura curiositat, ho prometo. Vosaltres què diríeu? Des de l'època Guardiola, per exemple? Des dels anys d'en Kubala? Va, us deixo dos segons per pensar-vos-ho. Què, ho teniu? Doncs la resposta, [aquí](#). Snif.

Enteneu el drama? Per una vegada que exportem un mot i resulta que no existeix. Bé, en realitat sí que existeix, perquè tant [l'Enciclopèdia](#) com el [Termcat](#) el recullen. Però no és ben bé el mateix, no està sancionat per l'autoritat. El diccionari normatiu aplega la forma tradicional *remunta*, però cap de les set accepcions s'escau a la que necessitem. En canvi, la sisena del verb *remuntar* diu 'Superar la situació adversa en què (algú) es troba', i el segon exemple fa, literalment, 'L'equip local va remuntar el partit'. Per aquí hi trobaríem l'escletxa: del verb al substantiu hi ha una passa. Que potser *aturada* no era el participi del verb aturar abans de designar l'acció del porter en engospar la pilota? Si fins i tot l'Alcover-Moll l'incorpora! (d'acord que amb un significat un poc diferent, més mariner, però en aquest cas podríem fer una mica els ulls grossos).

Per això proposo el següent: que enguany, l'Observatori de Neologia designi directament un sol candidat a Neologisme de l'Any i que la Filològica l'incorpori per procediment d'urgència. Si ho van fer amb *estelada*, per què no amb *remuntada*? I amb més motiu, perquè, amb el referèndum a sobre, imagineu-vos que ens presentem a Europa amb la targeteta de 'Nou estat' al coll i quan els corresponents de la premsa del món comencin a fer metàfores per explicar l'insòlit cas dels catalans, comparant-lo amb el referent que tenen més pròxim, que és el Barça (què seria una victòria del sí sinó una gran remuntada després d'una pallissa de tres-cents anys!), es trobin que ni tan sols l'autoritat lingüística del país accepta el terme. No pot ser. Seria començar amb molt mal peu. Senyors de la Secció, posin per favor en marxa l'operació Remuntada. Tenim temps fins al setembre, però no ens adormim. Puyal, que es noti que hi ets!

7 Sigut

Gabriel Bibiloni @bibiloni

El blog de Gabriel Bibiloni, 19/04/2017

<http://bibiloni.cat/blog/?p=2528>

En tota llengua estàndard, o si més no en la gran majoria, hi ha la predominança d'un dialecte geogràfic, que n'és la base. En el cas català aquest dialecte és el català central, i no hi tenim res a dir. Els parlants d'altres dialectes estam disposats a renunciar a moltes de les nostres formes en benefici de la unitat de la llengua. De la llengua estàndard, vull dir, absolutament necessària per al funcionament normal de la nostra comunitat lingüística. La renunciació és fins i tot una qüestió de patriotisme.

Però renunciar a algunes formes no vol dir renunciar a tot, ni que els parlants del dialecte privilegiat s'hagin de poder permetre de no haver de renunciar a absolutament res. Al patriotisme esmentat hi podríem contraposar una mica de respecte i de consideració cap als patriotes renunciadors perifèrics.

La codificació de Pompeu Fabra anà en la línia ara mateix exposada. Tot i fonamentar aquesta codificació en el català central, el mestre n'esporgà elements diversos que substituï per altres associats a la tradició culta i fins i tot a parlars no centrals. Un equilibri que merescué el respecte i l'acceptació de tothom. Algunes de les formes esporgades, després d'una vehiculació adequada de les preferides, ara són pràcticament absents de la llengua controlada (*aiga*, *radere*, *aixins*, *hi han*, *sapiguer*, *sapigués*, *sapigut*, etc.). Però el lobby barcelonista i col·loquialista (i espanyolitzador) que fa una trentena d'anys féu irrupció en el control de la llengua pública de la capital ha pressionat i pressiona per a reintroduir en aquesta llengua pública un munt de dialectalismes barcelonins tradicionalment exclosos de la formalitat. Diverses combinacions de pronoms febles, reduccions com *coneixe'l*, *inscriviu's-hi*, dialectalismes matussers com *sisplau* i l'inefable *sigut* que avui ens mou a batallar. No els parreu d'unitat de la llengua ni de cooperació de tots en l'estandardització, perquè no entenen res: només pensen en un català fet a la seva mida, i poc els importa si aquest català, irradiat pels mitjans de comunicació d'abast nacional, xoca o entra en conflicte amb maneres de parlar valuoses d'altres parts del país, tot blocant la construcció d'una llengua realment de tots. El país, en el qual no creuen gaire –enteneu-lo sencer–, la unitat de l'estàndard i tot el que sigui s'han de subordinar a les suposades conveniències dels parlants barcelonins.

Sigut és una forma tolerada a la codificació de Fabra, la qual té una clara preferència per la forma tradicional culta *estat*. Una concessió potser infortunada, car *sigut* no és gaire més estimable que *sigués* o *siguent*, formes feliçment bandejades. En tot cas, l'opció de Fabra pel participi *estat*, concebut com la forma principal i final de la llengua formal, és d'un alt valor emblemàtic per a visualitzar la participació dels dialectes en l'edificació de l'estàndard comú. *Estat* és l'única forma viva i usual a Mallorca, Menorca, l'Alguer i la Catalunya del Nord i la que s'ha usat en la llengua formal general de Fabra ençà. Però els llibres d'estil han fet evolucionar –ben intencionadament– la preferència per *estat* cap a una igualtat teòrica entre les dues variants de participi, amb la connivència o col·laboració de la Secció Filològica. Darrerament augmenten els *siguts* a la ràdio i televisió públiques de Catalunya, i alguns mitjans escrits controlats per correctors de la línia populista han arribat a implantar fèrriment la pràctica de canviar tot *estat* dels textos originals per aquest *sigut* dels seus amors.

Tot això és molt lamentable. Encara que només sigui pel menyspreu que representa als parlants que usen de manera exclusiva la forma tradicional i fins i tot als del Principat que han fet l'esforç d'incorporar-la al seu parlar. Promoure en la llengua general formes com *sigut*, o altres abans esmentades, és una puntada de peu a la cama dels qui hem practicat i defensat sempre les idees d'unitat i de sacrifici en bé de la construcció d'una llengua comuna unificada i digna.

8 L'artista i l'artista fallers

Josep Lacreu

Blog *Pren la paraula*, 17/03/2017

<http://red.levante-emv.com/joseplacreu/2017/03/17/lartista-i-lartista-fallers/>

El sufix *-ista* és enormement productiu. En el *Diccionari normatiu valencià* ara hi ha exactament 1065 paraules formades amb este sufix, i de segur que amb el pas del temps se n'afegiran moltes més. S'usa per a indicar el nom de professions (*analista, callista, dentista*); per a referir-se a persones que practiquen algun esport (*ciclista, futbolista, excursionista*), i també per a designar els seguidors d'una determinada doctrina política (*socialista, comunista, anarquista*). Prové del llatí *-ista*, que al seu torn l'havia pres del grec *-ist* s. En llatí i en grec era un sufix invariable, i així s'ha mantingut també en castellà (*un artista / una artista*), en francès (*un artiste / une artiste*), en anglés (*an artist*), en italià (*un artista / un'artista*) o en portugués (*um artista / uma artista*). Però en valencià, no; en l'expressió oral dels valencians l'antic sufix *-ista* s'ha desdoblant en *-iste* i *-ista*, segons el sexe de la persona a què s'aplica, i així diem, efectivament, *un artiste* quan ens referim a un home especialment dotat per a les arts, i *una artista* quan es tracta d'una dona amb les mateixes habilitats. No és un desdoblament encunyat recentment. Esta diferenciació morfològica de gènere ja apareix en textos antiquíssims. En el *Llibre de la Cort del Justícia de València*, per exemple, publicat en 1280, es fa referència a l'«eglésia de Sen Johan Evangeliste»; Ausiàs March, en el poema LVII, amb una declaració prematurament igualitarista, declara que «Poble yo dich a rey, peons e roch, / duch, cavaller, juriste, menestral» (1425); per la seua banda, Jaume Roig, referint-se al canonge Gauderich Soler, en diu que és un «doctor llegendiste, gran canoniste»; per no fer-ho llarg, citarem una última referència literària del patriarca de la nostra Renaixença, Teodor Llorente, que en un poema dedicat a Francesc Vinyas es refereix a ell amb l'apel·latiu de «Dijós artiste» (1888), amb una curiosa con-

versió de *dítxós* en «dijós» per efecte d'una ultracorrecció del seu parlar apitxat. De les dades anteriors es pot col·legir que es tracta d'un fenomen que es gesta en el segle XIII, si no abans, i que perdura amb una gran vitalitat fins als nostres dies.

Caldria dir, per a ser més precisos, que el fenomen perdura a pesar de tot. Perquè, incomprensiblement, la normativa gramatical s'ha mostrat molt remisa davant d'esta diferenciació entre les formes de masculí i de femení. I no deixa de ser una paradoxa en els temps que corren, justament ara que preval una acusada tendència de totes les llengües a feminitzar el nom de moltes professions que tradicionalment han estat associades exclusivament a una forma masculina. Val a dir, a més, que, contràriament al que alguns creuen, no és una diferenciació privativa dels valencians: es tracta d'un fenomen general de tot el sistema lingüístic. Els catalanoparlants de l'anomenat *dialecte oriental* no en són (del tot) conscients, és cert. Com que neutralitzen les *aa* i les *ee* en posició àtona en [ə], no distingixen la diferència entre *artiste* i *artista*, de la mateixa manera que tampoc aprecien cap diferència fonètica entre *mestre* i *mestra* o *alumne* i *alumna*, per posar només un parell d'exemples. Però en la resta de parlars en què s'articulen clarament les *aa* i les *ee* esta diferència es practica de manera general. És per això que, partint de la tradició literària i del fet que es tracta d'un fenomen global, possiblement hauria sigut lògic que esta distinció entre la forma masculina, acabada en *-iste*, i la femenina, acabada en *-ista*, s'haguera projectat també en la norma escrita de tota la llengua. Al cap i a la fi, és una diferenciació semblant a la que opera en casos com *psiquiatre* i *psiquiatra*, *pediatre* i *pediatra* o *autodidacte* i *autodidacta*, tots ells mots de tradició recentíssima. I, francament, no pareix que hi haja cap raó filològica que avale la diferenciació morfològica de gènere en estes paraules i, al contrari, desaconselle la conveniència de fer-ho en casos com *artiste* i *artista*.

En castellà, encara que de manera general no es fa cap distinció de gènere en les paraules formades amb el sufix *-ista*, en el cas concret de la paraula *modista*, en què excepcionalment sí que s'ha generat la forma diferenciada *modisto* per al masculí, la Real Academia Española optà per incorporar prestament esta innovació lingüística al seu diccionari. I és lògic que actuara així. Si els parlants de manera espontània i generalitzada adopten una determinada solució, és natural que els diccionaris la registren i li donen carta de naturalesa normativa. No importa que siga un cas atípic que se separa de la norma general. La paraula *excepció* servix precisament per a arreplegar estos casos.

Amb esta filosofia i seguint la mateixa lògica lingüística, l'Institut d'Estudis Catalans, en la seua *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana*, I (Fo-

nètica), publicada en 1990, mostrà ja un clar canvi de tendència respecte a este fenomen en relació amb la tradició gramatical precedent, i passà a considerar admissible «la diferenciació fonètica entre el masculí i el femení del sufix *-ista*: *turista*, pronunciat *turiste* (masc.) o *turista* (fem.), pròpia dels parlars occidentals». Fou un gest significatiu, sens dubte; però clarament insuficient. ¿Per què hauria de considerar-se admissible només en el nivell oral? No té sentit restringir esta diferenciació exclusivament a l'oralitat. Ni té sentit ni és practicable. Quan els parlants s'expressen de manera absolutament espontània, la seua expressió fluïx sense subjectar-se a cap norma: el registre col·loquial, per definició, es pot descriure, no regular-se; però, si parlem de l'expressió oral controlada, aquella en què la majoria de les vegades es partix d'un text previ, és impossible que una persona tinga escrit *turista* i llija *turiste* o *turista* segons el gènere que tinga la paraula en cada context. Si té escrit *turista*, llegirà sempre [tu¹ísta]. Irremissiblement.

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua, partint de la pròpia tradició literària i amb la voluntat de recuperar la nostra realitat lingüística genuïna —que eixos són, al cap i a la fi, els objectius marcats en la seua llei de creació—, ha incorporat al *Diccionari normatiu valencià* la moció de gènere en les paraules acabades en la terminació *-ista*: *-iste* per al masculí i *-ista* per al femení. Això significa, en primera instància, que els parlants no haurien de pensar, ni remotament, que quan fan esta distinció parlen malament. En segon lloc, els professors i els examinadors haurien d'evitar temptacions punitives anacròniques per este motiu, com també les de considerar que es tracta d'un fenomen propi de registres poc formals. La normativa no avala esta valoració prejudicial. L'actitud desitjable possiblement seria la contrària. Ara el que tocaria és explorar les possibilitats de potenciar l'ús d'un tret tan característic i injustament relegat del nostre parlar. En la nova televisió valenciana que prompte iniciarà les emissions, seria desitjable començar amb bon peu. I, sens dubte, seria un bon gest que es diguera *artiste* i *artista*, *turiste* i *turista*, *pianiste* i *pianista*..., segons que ens referim a un home o a una dona, de la mateixa manera que ho fem quan parlem de *arquitecte* i *arquitecta*, *enginyer* i *enginyera* o *obstetre* i *obstetra*. A través d'esta fórmula es permetria visualitzar les dones de manera natural a través del llinguatge, sense que quedaren subsumides en una referència amorfa. Els gestos són importants per a aconseguir la complicitat de tots els valencians. I les paraules són claus per a fer sentir la televisió com a pròpia.

9 Encara sobre els pronoms adverbials

Pere Ortís

A parer meu aquests pronoms travessen un greu perill d'extinció, com una espècie preciosa en què no parem ment, mentre fa la impressió que no ens interessen gaire. Perquè la seva absència en el punt de l'expressió on han d'anar clavats, la veiem habitual en molts dels nostres alts càrrecs, i no tan alts càrrecs, i el fet que els supprimeixin els de dalt i els responsables de la llengua ben parlada, fa molta angúnia i causa una mena de desesperació. Curt i ras, diré que no trobo pas en l'ambient la seriositat i el neguit que ens hauria de causar a tots plegats l'estat deplorable a què el castellà ens ha enfonsat la llengua, especialment pel que fa al punt d'aquests pronoms, que són la fibra i el joiell de l'elegància de la llengua catalana.

En remarcaré dos casos que considero massa habituals i que sembla que han pres carta de naturalesa en la nostra bella parla. El primer és aquell calc del castellà que fa un gir per tal de suprimir el pronom que en català és imprescindible, potser per mor d'una al·lèrgia inconscient, amagada al subconscient, a aquests pronoms tan "difícils" per a segons qui. Sí, difícils perquè cal haver nascut ja portant-los als ossos i a la sang i costa Déu i ajuda normalitzar-los en el llenguatge si no s'han heretat directament de la mare. Exemple: *'Ha estat trobat un, dels quatre perduts', "*Ha sido hallado uno, de los cuatro perdidos*", "Dels quatre perduts, N'HA estat trobat un". I un altre exemple: (no: 'un segon'): *'Ell no va fer cap, dels tres gols que va fer el Barça', "*Él no marco ninguno de los tres goles que metió el Barça*", per "Dels tres gols que va fer el Barça, ell no EN marcà cap". I un altre: *'Només li dóna un, dels tres que li ha promès', "*Sólo le da uno, de los tres que le ha prometido*", per "Dels tres que li ha promesos, tan sols N'HI dóna un". I un altre: *'Han arxivat dos, de les set causes que té pendants', "*Han archivado dos, de las siete causas que tiene pendientes*", per "De les set causes que té pendants, N'HAN arxivades dues".

L'altre cas és l'ús superflu, i incorrecte, dels pronoms *ells*, *elles*, *d'ells*, *d'elles*, per imposició del castellà que no té els adverbials pronominals i utilitza aquests dos molt comunament. Per exemple: 'Tenim tres poesies, de la primera *d'elles llegirem...', "*Tenemos tres poesías, de la primera de ellas leeremos...*", per "Tenim tres poesies, de la primera EN llegirem...". I un altre: 'Si n'eren tres tambors i el més petit *d'ells', per "Si n'eren tres tambors i el més petit DE TOTS portava un ram de roses". I un altre: 'Venien quatre homes i cada un *d'ells portava un rifle', "*Venían cuatro hombres y cada uno llevaba su rifle*", per

“Venien quatre homes i CADASCUN portava un rifle”. I un altre: ‘Vés amb les dones, però no et fiïs *d’elles’, “*Anda con la mujeres, però no te fíes de ellas*”, per “Vés amb les dones, però no TE’N fiïs pas”.

De fet, el nombre de casos en què aquests pronoms són suprimits en català fa un ventall ben ample. Amb contrició per la propaganda, en el meu llibre de correcció lingüística *Netegem i enriqueim la llengua catalana* enumero pràcticament tots els casos en què aquests pronoms són suprimits. I vull remarcar que aquesta supressió és produeix al carrer i a nivell mediàtic, puix que molts dels nostres locutors se’ls mengen i ho tapen amb formes castellanques. I hi cauen una vegada i una altra, un dia i un altre dia, cosa que vol dir que els qui ho han de corregir estan encomanats del mateix mal i no se n’adonen. Sense voler ofendre ningú, però sobretot la llengua, la nostra dama i senyora que no respectem i estimem com caldria.

I encara hi afegiré que jo veig prodigis d’elucubració i d’alt refinament de la llengua catalana en els nostres eminents lingüistes, i em fa estrany que respecte a aquest punt elemental i tan crític dels pronoms adverbials no hi diguin mai un mot. Com si de fet no existís el mal, el veritable càncer, que mina la nostra parla.

10 Presentació a Andorra del llibre ‘Un pam de llengua’, fruit de la col·laboració entre el CCC i InfoMigjorn

Lliure i Millor, 02/05/2017

<http://lliureimillor.cat/2017/05/02/un-pam-de-llengua-sobre-la-nova-gramatica/>

El debat sobre el model lingüístic català que ha de prevaler al segle XXI s’ha tornat a enriquir (i a escalfar) arran de l’aparició, a finals del 2016, de les dues noves obres normatives de l’Institut d’Estudis Catalans (IEC). L’acadèmia de la llengua del Principat es va deixondir i d’una tacada va publicar la nova [Gramàtica de la llengua catalana](#) i va difondre els continguts de l’*Ortografia catalana*.

Les lloances als canvis normatius i els marrameus van començar a ressonar de seguida. Les xarxes, els webs, la premsa, els lobbies de la llengua, les institucions... van obrir la polèmica, en què, de manera més empàtica alguns i més desqualificadora els altres, es van dissecar les noves propostes normatives de l’IEC. L’estrella, és clar, va ser la dràstica reducció d’accents diacrítics, que sempre queda bé, tot s’ha de dir, en els titulars informatius.

Fugint de la polèmica i optant per la via del diàleg i la divulgació, hi ha hagut, mentrestant, entitats i col·lectius que han portat a debat la nova normativa de manera serena i oberta, com és el cas de l'[Associació Llengua Nacional](#), entre d'altres. I en aquesta línia, ara el [Centre de la Cultura Catalana d'Andorra \(CCC\)](#) ha cregut convenient proporcionar perspectiva per mitjà d'una selecció d'articles sobre llengua catalana publicats durant el 2016.

Per fer aquest recull, els responsables del CCC expliquen que ha estat "im prescindible" la col·laboració d'**InfoMigjorn**, que s'ha encarregat de fer la tria d'articles amb uns criteris ben clars: textos sobre llengua catalana atemporals i que representessin tot el domini lingüístic.

I, com que la feina ja està feta, aquest divendres, 5 de maig, a les 19.00 h, a la Biblioteca d'Escaldes es presentarà *Un pam de llengua*, la culminació d'aquesta acurada selecció de 26 articles. El pròleg és a cura de Pau Vidal, filòleg i traductor, que també serà l'encarregat de presentar l'obra a Andorra.

S'hi poden trobar articles de Jordi Badia, Gabriel Bibiloni, Emili Boix, Joan Bosch, Xavier Bosch, Maria Cucurull, Enric Duran, Mercè Ibarz, Albert Jané, Carme Junyent, Josep Lacreu, Leo Giménez, Miquel Àngel Llauger, Joan F. Mira, Mònica Montserrat, Josep Pla, Albert Pla Nualart, David Paloma, Núria Puyuelo, Carme Riera, Maria Rodríguez, Marta Rojals, Eugeni S. Reig, Francesc Serés, Joan Solà i Teresa Tort.

[InfoMigjorn](#) és un butlletí que distribueix notícies i informacions relacionades amb la llengua catalana, com ara retalls de premsa, entrevistes, articles, estudis, etc., publicats o inèdits; informació sobre convocatòries, presentació de llibres, revistes, etc.; i ressenyes de llibres, publicades o inèdites. Així mateix, conté altres informacions relacionades amb sociolingüística, gramàtica històrica, dialectologia, política lingüística, normativa. Les informacions recollides a InfoMigjorn pretenen ser un reflex de l'actualitat a tota l'àrea de parla catalana.

La iniciativa ha comptat també amb el suport de la xarxa d'entitats [Enllaçats per la Llengua](#), que l'ha inclòs en la campanya "[Sant Jordi: llengua normalitzada, literatura sense fronteres](#)", que va encetar-se el 23 d'abril per la Diada de Sant Jordi amb un manifest reivindicant l'àmbit literari com un espai de relació on no existeixen les fronteres entre els territoris de parla catalana.

Vegeu també l'entrevista a Isabel Casadevall: "[Si teniu curiositat per la llengua, us interessa 'InfoMigjorn'](#)" (*El Periòdic d'Andorra*, 05/05/2017); l'entrevista a Pau Vidal: "[Si Catalunya no té Estat, la llengua no podrà sobreviure](#)" (*Diari d'Andorra*, 07/05/2017) i "[El Centre de la Cultura Catalana presenta el recull d'articles 'Un pam de llengua'](#)" (AndorraDifusió, 05/05/2017)

11 Enllaços i convocatòries

- ▶ Presentació del [Nomenclàtor toponímic de les Illes Balears](#), projecte de la Universitat de les Illes Balears i de l'Institut d'Estudis Catalans. Divendres 12 de maig, a les 13 hores, a la Sala Pi i Sunyer de l'IEC (c. del Carme, 47, Barcelona).
- ▶ [Nova agenda al web de Llengua Nacional](#): convocatòries d'activitats i actes relacionats amb la llengua catalana, ja siguin propis o organitzats per altres entitats. Envieu la informació sobre aquestes activitats a info@lenguanacional.cat
- ▶ Laura Abelló, ["Vint-i-cinc anys d'incompliment de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries \(CELRM\) per part de l'Estat espanyol en l'àmbit judicial"](#) (Blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 04/05/2017)
- ▶ ["La Generalitat fa públiques unes eines per a resoldre dubtes pels canvis de la gramàtica"](#) (*VilaWeb*, 13/03/2017)
- ▶ Jordi Palmer, ["Les llengües a l'Aragó: Un 4,2% parla català i un 1,9, aragonès"](#) (*El Nacional*, 12/03/2017)
- ▶ Miquel Colomer, ["Les llengües s'imposen"](#) (*De matinada*, 11/03/2017)
- ▶ Moisès Pérez, ["Així serà l'Oficina de Drets Lingüístics valenciana"](#) (*El Temps*, 10/03/2017)
- ▶ F. Xavier Vila, ["Sobre l'informe del CCC"](#) (blog *Amb certa calma*, 02/03/2017)
- ▶ ["El País Valencià, Catalunya i Balears es troben per parlar de la llengua"](#) (*El Punt Avui*, 24/03/2017)
- ▶ Marta Rojals, ["La cultura en català només ens té a nosaltres"](#) (*VilaWeb*, 04/04/2017)